

א. פתיחה

היו מספר אירועים שקדמו למלחמה, אשר השפיעו על ההכנות, המטרות ושיטת הפעולה של צה"ל-
* מהפכת הקצינים במצרים (יולי 52), בראשות נגיב ואחריו נאצר; ידיעות על התעצמות מצרים
באמל"ח חדיש, ע"י צ'כיה (פברואר 55).
* נאצר מכריז על הלאמת החברה המפעילה את תעלת סואץ (יולי 56); סגירת מיצרי טיראן בפני ישראל;
ברית צבאית לש"פ בין מצרים – ירדן – סוריה (אוקטובר 56).
* הקמת מפקדת גייסות השריון – מפג"ש (פברואר 54). מינוי אלוף ח. לסקוב וזרו (אלוף הזורע)-
כמפקד גי"ש וסגנו (מחצית 56).
הלאמת תעלת-סואץ השפיעה על אנגליה וצרפת, וישראל חברה אליהם.
המטרה הבריטית הייתה להחזיר תעלת סואץ לשליטתה; המטרה הצרפתית הייתה לסייע לבריטניה
בתפיסת התעלה וכן לפגוע בנאצר המסייע ותומך במורדים באלג'יריה הצרפתית. גם לישראל היו מטרות
מוגדרות משלה: הסרת האיום הצבאי המצרי (הפוטנציאלי) בסיני (בעיקר אמל"ח באל-עריש); פתיחת
ההסגר הימי לאילת; הפסקת הטרור – הפדאיון, מרצועת עזה.

השילוב והתאום בין המטרות והתכניות המבצעיות של צרפת – בריטניה ו- ישראל חייבו
את ישראל להציג עילה שתצדיק את כניסת צבאות צרפת ובריטניה למלחמה; לתאם לוח זמנים בין
שתי התכניות המבצעיות השונות. (למדינות העולם ובמיוחד ארה"ב ובריה"מ, לא היה ספק ש"העילה"
למלחמה בוימה, הוכנה ותואמה מראש, בין הצדדים).

הלחימה החלה ב- 29 אוק' עד 5 לנוב' 1956, (אז נכבשה שארם-א-שייח). לכוחותינו 177 הרוגים ומאות
פצועים ושבו אחז. לפי החלטת האו"ם החלה הנסיגה מסיני ב- 15 נוב' והסתיימה ב- 8 מרץ 1957.
מהלכים עיקריים במלחמה:

* **קרב המתלה** - הכוונה הייתה לתפוס שטח לא רחוק מהתעלה (לא בהכרח בלחימה) - ע"י גד' צנחנים
890 / חט' 200, כעילה לכניסת הבריטים והצרפתים ללחימה. בשטח נוצר מצב שונה - לחימה מיותרת
במעבר המתלה שהיה חסום ע"י כוח מצרי גדול.

* **כניסת חטיבה 7 ללחימה** - התכנון היה להכניסה לקרב כ-48 שעות לאחר מבצע הצניחה במתלה. אך
בהחלטת אלוף הפיקוד הוכנסה לקרב מוקדם יותר לחזירה מהירה לעומק המערך המצרי.
(גם קרב המתלה והפעילות המוקדמת של חט' 7 - נחשבו כהפרת משמעת מבצעית, אך משה דיין
התייחס לזה מאוחר יותר באומרו: "מוטב להיאבק בסוסים אבירים... מאשר לדחוק בשוורים המסרבים
לזוז. אך בראיית התמונה הכוללת היה זה משגה").

חט' 7 נעה לכיוון אבו-עגילה ובהמשך הגיעה עד לפני התעלה, בגזרת איסמעיליה.
* **אוגדת השריון 77** - עם חט' שריון 27 וחט' חי"ר גולני - כבשה את אזור רפיח בליל 31 אוק-1 נוב',
נעה וכבשה את אל-עריש ב-2 נוב' והמשיכה עד לפני התעלה בציר הצפוני והמרכזי.

* **חטיבה 9** - נעה מאילת וכבשה את שארם-א-שייח ב-5 לנוב' 1956.
* **הנסיגה המצרית** - עם כניסת צבאות בריטניה וצרפת ללחימה באזור התעלה, ניתנה ע"י המצרים
הוראת נסיגה לכל הכוחות בסיני כדי להתרכז להגנת התעלה. התקיפה של אוגדה 77 למעשה
"הפריעה" לביצוע הנסיגה באזור רפיח ואל-ג'רדי אך באל-עריש כבר לא היו כמעט יחידות מצריות.

אני פעלתי כקצין האג"ם באוגדה 77, שמפקדה היה חיים לסקוב וסגנו מאיר זורע. הייתי שותף בתכנון
המבצעי של האוגדה. את מרשם הקרב של מבצע ההבקעה בגזרת רפיח הכנתי בכתב ידי (המרשם מצורף
לפרק זה). בסדר הכוחות של האוגדה היה גדוד הונאה שביים גד' טנקים, עם הגעתנו לאל-עריש, הורדתי
את הדמיים וניצלתי את כלי-הרכב כגדוד סיור.

מה היו הלקחים העיקריים של צה"ל ממלחמה זו

____ * תקיפה בזמן הנכון, היה מציב את צה"ל כמעט ללא אויב משמעותי בסיני.

- הפעלת השריון עצמאית (ולא בסיוע לחי"ר) להשגת היעדים העיקריים, הוכחה כנכונה.
- החשיבות בהשגת עליונות אווירית והגנת שמי-המדינה.
- ההכרח לצייד, לנניד ולמגן את הח"יר – הארטילריה – וההנדסה כך שיוכלו לפעול בקצב השריון.
- צה"ל יאורגן ויפעל במסגרת אוגדות-קבועות.
- "הקריאה השקטה" (שנגקטה בזימון המילואים למלחמה) תחול עתה על כל עוצבות ויחידות המילואים בצה"ל.
- חוסר התאום בין הדרג המדיני לבין צה"ל פגם בפעילות כוחותינו. התאום בין כוחות חיצוניים, שהיו אמורים לסייע לצה"ל באש ובין כוחות צה"ל בגזרת רפיח היה לקוי.

* * *

ב. "למרות הכול – אלוף הניצחון": אל"מ אסף שמחוני (ע"י אלוף – מיל דורון אלמוג, מערכות 429)

(מערכות 429 / קדש)
מרץ 2010

התייחסות - אלוף (מיל) הרצל שפיר

כמי שהשתתף במלחמת סיני – 56, וכמי שהיה שותף להכנת השריון לקראת מלחמה זו, כולל התכנון המבצעי של אוגדת מפג"ש שפעלה בציר הצפוני (רפיח – אל עריש), ארשה לעצמי להעיר – להאיר ולהוסיף רקע ונתונים ביחס למלחמה זו, וכן התייחסות לסוגיה שהועלתה במאמר של ד. אלמוג – האם אל"מ אסף שמחוני היה "אלוף הניצחון".

אירועים שחשוב להזכיר כרקע למלחמה זו

- * מהפכת הקצינים במצרים (יולי 52), בראשות נגיב ואחריו נאצר.
- * ידיעות על התעצמות מצרים באמל"ח חדיש, ע"י צ'כיה (פברואר 55).
- * נאצר מכריז על הלאמת החברה המפעילה את תעלת סואץ (יולי 56).
- * סגירת מיצרי טיראן בפני ישראל (נמל אילת שהוקם והופעל רק עתה).
- * ברית צבאית לש"ת פ בין מצרים – ירדן – סוריה (אוקטובר 56).
- * הקמת מפקדת גייסות השריון – מפג"ש (פברואר 54).
- * מינוי אלוף ח. לסקוב וזרו (אלוף הזורע) – כמפקד גי"ש וסגנו (מחצית 56).
- * לאירועים אלה הייתה השפעה על ההכנות, קביעת המטרות ושיטת הפעולה של צה"ל במלחמה זו.

הויכוח על הפעלת השריון בצה"ל

עם הגעת לסקוב וזרו למפג"ש, כמי שלחמו במלחמת העולם השנייה וצברו ניסיון בבריגדה היהודית, עלה הנושא "כיצד נכון להכין ולהפעיל את השריון בצה"ל". הוויכוח היה עם הרמטכ"ל – מ. דיין שהיה בדעה כי "הטנקים צריכים לסייע לחי"ר" (דעה זו התבססה בעיקר על תוצאות התמרונים שנוהלו ע"י עוצבות השריון, בשנתיים שחלפו, בהם היו תקלות טכניות רבות ורק"ם נתקע בשטח). לעומת דיין היו לסקוב וזרו (ואתם כל מפקדי השריון) בעד הפעלה עצמאית של השריון, שימוש בתנועה ואש (תמרון) לחדירה לעומק שטחי האויב בעוצמה – במהירות – וברציפות. הנושא עלה לדין עם שרהב"ט – בן גוריון (ב.ג.), שבכנס מיוחד הציגו הצדדים את דעותיהם ונימוקיהם. בסיכום הכנס ביקש ב.ג. זמן כדי שיוכל לבחון הנושא. מספר ימים לאחר הכנס, נפגש ב.ג. ביחידות עם לסקוב ואמר לו – כי הוא חושב שעמדת השריון נכונה, (אך לא רצה לומר זאת בכנס כדי לא לפגוע ברמטכ"ל), וכי בקורות מלחמה הוא סומך על השריון שיידע כיצד לפעול.

לסקוב מסר זאת אישית למפקדי העוצבות. ואכן התכניות המבצעיות של האוגדות והחטיבות ביטאו נכונה את "רוח השריון".

ההכנות למלחמה ומטרותיה

צרפת, בריטניה וישראל חברו יחד לפעול במתואם במלחמה זו. המטרה הבריטית הייתה להחזיר תעלת סואץ לשליטתה; המטרה הצרפתית הייתה לסייע לבריטניה בתפיסת התעלה וכן לפגוע בנאצר המסייע ותומך במורדים באלג'יריה הצרפתית. לישראל היו מטרות מוגדרות משלה:

- הסרת האיום הצבאי המצרי (הפוטנציאלי) בסיני (בעיקר אמל"ח באל-עריש).
- פתיחת ההסגר הימי לאילת.
- הפסקת הטרור – הפדאיון, מרצועת עזה.

השילוב והתאום בין המטרות והתכניות המבצעיות של צרפת – בריטניה ו- ישראל חייבו את ישראל ל- -- הציג עילה שתצדיק את כניסת צבאות צרפת ובריטניה למלחמה; -- לתאם לוח זמנים בין שתי התכניות המבצעיות השונות.

בפועל, חל מידור מכון של הדרג המדיני והרמטכ"ל כלפי הדרג הצבאי. היו תקלות רבות בקבלת סיוע אש (ללחימה באזור רפיח), היו אי-הבנות בהבנת לוח- הזמנים של המבצע והסיבות מדוע סוכם לו"ז זה, וכן מה באמת נדרש מצה"ל להשגת "העילה" למלחמה (מבצע "עלה תאנה").

כלפי מדינות העולם ובמיוחד כלפי ארה"ב ובריה"מ, לא היה ספק ש"העילה" למלחמה בוימה, הוכנה ותואמה מראש, בין הצדדים, משך חודשים רבים, (אין אפשרות כי בריטניה וצרפת תהיינה מסוגלות לצאת למלחמה תוך 48 שעות), ולכולם נקודה זו הייתה ברורה לחלוטין.

מה קרה במלחמה

קרב המתלה

מבצע "עלה תאנה" תוכנן כעילה להצטרפות בריטניה וצרפת למלחמה, בו ישראל כ-פעולת תגמול, תתפוס שטח במקום שאיננו מרוחק מדי מהתעלה. המקום שנקבע - מעבר המתלה. המבצע תוכנן לביצוע תוך 48 שעות ע"י חט' הצנחנים 200, כאשר גד' 890 יצנח בקרבת המתלה והחטיבה תחבור אליו בציר יבשתי. מעבר המתלה עצמו הסתבר שהיה מוגן וחסום. מבחינת השגת "העילה" לכניסת הבריטים והצרפתים ללחימה לא היה כל הבדל אם צה"ל יתפוס שטח לפני המעבר או אחוריו. כיום ניתן לומר שמבחינת השגת מטרת העילה, לא היה כל הכרח לכבוש את המעבר ולשלם מחיר כבד להשגתו, (ובכל מקרה הוא היה מתפנה בגלל הוראת נאצר על הנסיגה מסיני לתעלה עצמה).

התקיפה היבשתית לסיני

בתכנון ותאום הפעולה של ישראל עם בריטניה וצרפת נקבע כי צה"ל יחל בחדירה לסיני כ- 48 שעות לאחר הצניחה במתלה, אך אלוף הפיקוד (יש להניח כי גם בלחץ מח"ט 7) החליט להתחיל מוקדם יותר והפעיל את חט' 7 למבצע מוצלח של חדירה לעומק תוך ניצול צירים עוקפים וכיבוש יעדים עיקריים בתקיפות שריון קלאסיות.

אלוף מ.עמית שהיה אז ר' אג"מ, כתב בצדק שהיו בעיות משמעת מבצעית:

- הכנסה מוקדמת של חט' 7 ללחימה..
- הקרב המיותר במתלה.

על קרב המתלה התייחסתי כבר לעיל, באשר להכנסה המוקדמת של חט' 7 למערכה, אומר הדברים הבאים:

* אין ספק שהייתה כאן הפרת משמעת מבצעית. פעלו בניגוד להוראת הרמטכ"ל \ המטכ"ל.

* בהחלט ניתן לציין לחיוב את – הרצון לצאת ללחימה ולהשיג היעדים שנקבעו, בהקדם האפשרי. את הדחף להציג את יכולות השריון בשדה הקרב. או כפי שאמר מ.דיין: "מוטב להיאבק בסוסים אבירים... מאשר לדחוק בשוורים המסרבים לזוז". אך בראיית התמונה הכוללת היה זה משגה. האמת היא כי כל זאת ניתן היה לבטא ולהשיג גם כעבור יומיים, ובתנאים יותר טובים לצה"ל. יש להניח כי תקלות אלה נבעו בעיקר ממידור המפקדים והנתק שנוצר בין הקברניטים (שרהב"ט – הרמטכ"ל) והמפקדים בשטח, להם התמונה הכוללת ומשמעות לוח הזמנים של המבצע המתואם עם הצרפתים – הבריטים, לא היה מספיק נהיר להם.

* עניינית בשטח הזמן יכול היה לעבוד לטובת צה"ל. נאצר דלל את כוחותיו בסיני, עוד לפני תחילת

המבצע (יש להניח כי בידיו היו נתונים על ההכנות המבוצעות ע"י בריטניה צרפת) , ומיד עם כניסת צבאות בריטניה וצרפת ללחימה באזור התעלה , ניתנה הוראת נסיגה לכל הכוחות בסיני כדי להתרכז להגנת התעלה. כאשר אוגדת מפג"ש תקפה , הוראת הנסיגה מסיני כבר ניתנה ותקיפת האוגדה למעשה "הפריעה" לביצוע הנסיגה באזור רפיח ואל-ג'רדי אך באל-עריש כבר לא היו כמעט יחידות מצריות. * תקיפה בזמן הנכון , היה מציב את צה"ל כמעט ללא אויב משמעותי בסיני.

שמחוני אלוף הניצחון

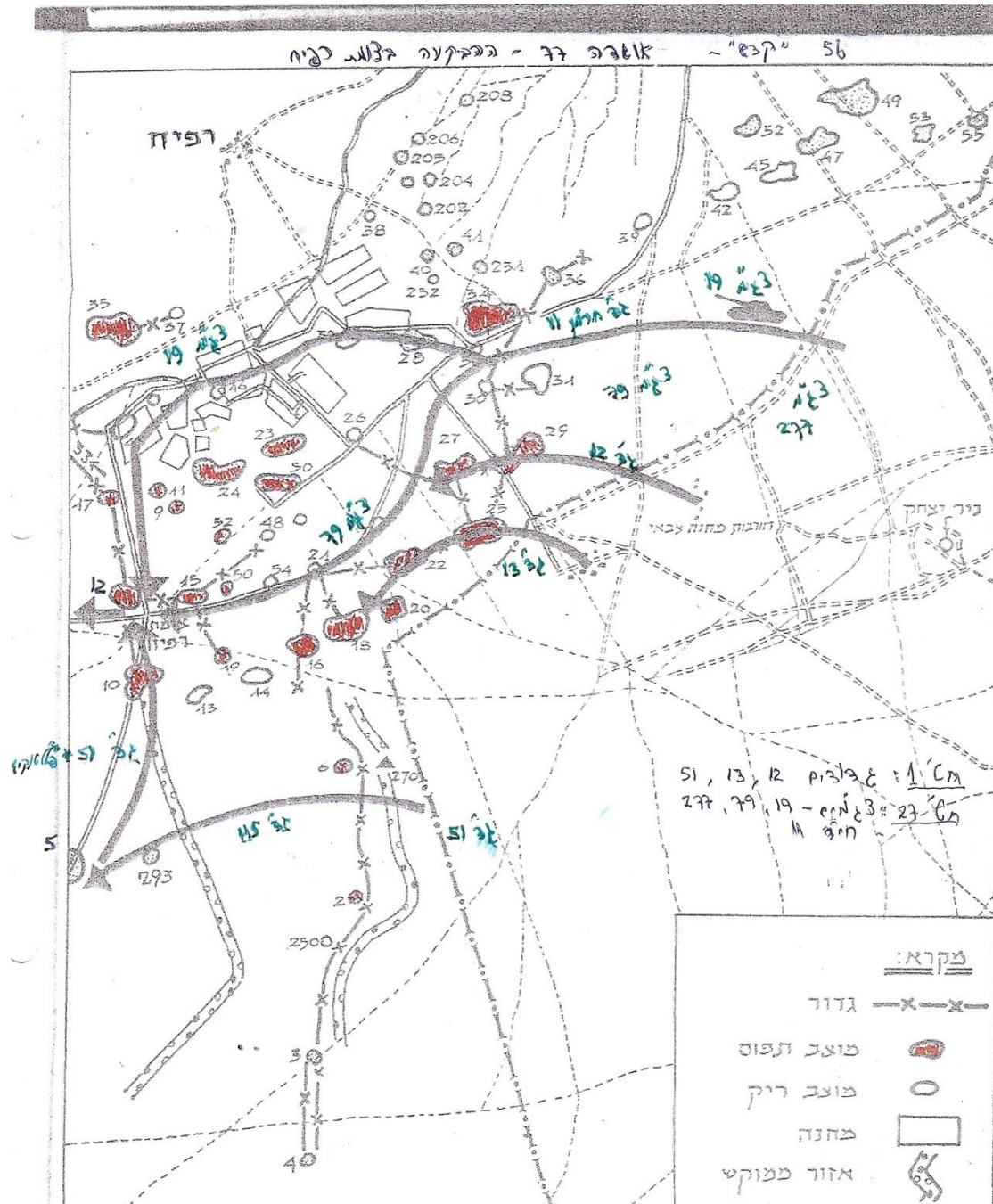
אינני רואה הקשר הנדרש בין מתי ואיך פעלו הכוחות בסיני , מה היו התקלות במלחמה , והאם הדברים היו מצודקים או לא , לבין הקביעה כי שמחוני היה או לא היה - אלוף הניצחון. עובדתית - הפיקוד השיג את יעדיו בהצלחה. לכן ניתן לכנות את מי שהיה אז אלוף הפיקוד והיה אחראי להשגת משימות הפיקוד כ- "אלוף הניצחון" בסיני.

מה היו הלקחים העיקריים של צה"ל ממלחמה זו

- הפעלת השריון עצמאית (ולא בסיוע לחי"ר) להשגת היעדים העיקריים , הוכחה כנכונה.
- החשיבות בהשגת עליונות אווירית והגנת שמי-המדינה.
- ההכרח לצייד, לנניד ולמגן את הח"יר – הארטילריה – וההנדסה כך שיוכלו לפעול בקצב השריון.
- צה"ל יאורגן ויפעל במסגרת אוגדות-קבועות.
- "הקריאה השקטה" (שננקטה בזימון המילואים למלחמה) תחול עתה על כל עוצבות ויחידות המילואים בצה"ל.

- "קדש" 56 : מרשם הקרב של אוגדה 77 , הוכן ונכתב ע"י הרצל שפיר (ק.אג"ם של האוגדה)

- "קדש" 56 : מרשם הקרב של אוגדה 77 , הוכן ונכתב ע"י הרצל שפיר (ק.אג"ם של האוגדה)

מרשם הקרב - ההבקעה בגזרת צומת רפיח של אוגדת חש"ן 77 בפקוד לסקוב

ג. מבצע "קדש" - 1956 : מצגת אוגדה 77

מבצע "קדש" – 56 : אוגדה 77

עיקרי הסקירה –

- * טרם "קדש", נתוני רקע
- * התכנון המבצעי – בהכללה
- * נתוני אויב וכוחותינו
- * התכנון, הכוחות והמהלכים העיקריים
- * נקודות מסיכום המפקדים (לאחר המלחמה)
- * מבצע "קדש" - סיכום : משמעות והתייחסות